

מסמך לדין בכנס מנהלי שפ"ח - פברואר 2018

פסיכולוגיה חינוכית משפיעה

מסמך זה מוגש למשתתפי כנס מנהלי השפ"ח 2018. כמסמך לדין בנוגע לתוכנית האסטרטגית של אגף פסיכולוגיה בשפ"י: ההשפעה המערכתית של הפסיכולוגיה החינוכית, השפ"ח והפסיכולוג. המסמך מוגש למנהל השפ"ח כמנהיג מדיניות ומוביל שינוי לצורך שיח משפיע על דרכי היישום. מסמך מפורט וכולל בנוגע להשפעה המערכתית בפסיכולוגיה חינוכית ייכתב לאחר הכנס בשיתוף השדה.

רקע:

מטה אגף פסיכולוגיה בשפ"י בחן תהליכי שינוי חברתיים, חינוכיים ומקצועיים ובעקבות כך יצא לחקר תוך ארגוני וחוף ארגוני המברר את תפיסת תפקיד השפ"ח, מתוך חשיבה עתידית על צרכים ומענים בעידן של שינויים מתמידים.

חזון:

הפסיכולוגיה החינוכית רואה את ייעודה המרכזי בקידום התפתחות נפשית מיטבית של ילדים ובני נוער. אחת מאבני היסוד של התפיסה המקצועית היא ההבנה שלמערכות יחסים נודעת חשיבות מרכזית כגורם משפיע על הבריאות הנפשית. יחסים אלה מתקיימים בסביבות החיים השונות של הילד: המשפחה, מסגרות החינוך והקהילה. לאור תפיסה זו תפקידם של השירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים להשפיע על ילדים ועל המבוגרים המשמעותיים עבורם בסביבות אלה.

מטרת התוכנית:

לקדם סביבה מיטיבה נפשית, מתוך ראיית הילד כלקוח מרכזי של הפסיכולוג החינוכי, באמצעות השפעה מערכתית של השפ"ח במסגרות החינוך, המשפחה והקהילה.

עקרונות:

עקרונות עבודת השירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים נוסחו בחוזר מנכ"ל מתווה השירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים (2010) בסעיף 2.3. (מצורפים כנספח). עקרונות התוכנית האסטרטגית מושתתים על המתווה תוך הדגשת משמעותם לתוכנית.

יחסי גומלין פרט-מערכת: כל התייחסות לפרט כוללת התבוננות מערכתית על סביבות החיים של הילד. ההנחה היא כי ההתערבות הפסיכולוגית כרוכה בתנועה בין פרט למערכת ובין מערכת לפרט.

המגדל המשמעותי: התייחסות לגננות, מורים, מנהלים והורים מעמדה הומנית המנכיחה את האדם בתפקיד ומהווה יסוד לקידום סביבה אנושית מגדלת.

מנהיגות והובלה: עמדה פרו-אקטיבית של השפעה ונקיטת עמדה.

רלוונטיות: בחינה מתמדת של הצרכים בשדה לשם בחירת מוקד של התערבות משפיעה בעבודת השפ"ח ובעבודת הפסיכולוג.

פתוגני - סלוטוגני: התייחסות הן למצוקה, כאב, קשיים התפתחותיים וסיכון והן לקידום רווחה נפשית מיטבית.

שותפויות: פיתוח שיתופי פעולה ושותפויות עם בעלי תפקידים בזירות העבודה השונות של הפסיכולוג ושל השפ"ח.

התאמה מקומית ותרבותית: התייחסות למאפיינים ייחודיים לקהילות מקבלות שירות, ובכלל זה מאפייני השפ"ח כקהילה מקצועית.

ההון המקצועי של השירות הפסיכולוגי-חינוכי והפסיכולוג החינוכי:

גורמים מקצועיים רבים פועלים בזירה החינוכית ובזירה הקהילתית. הפסיכולוג החינוכי והשירותים הפסיכולוגיים-חינוכיים מביאים עימם יכולות ותשומות ייחודיות לאור מקצועם, הכשרתם ומיצובם.

הפסיכולוג החינוכי מומחה בהתפתחות הנפשית וביחסים הבין-אישיים מנקודת מבט משולבת של פרט ומערכת. הידע המקצועי והנוכחות במסגרות החינוך ובקהילה מאפשרים ליווי הילד ברצף ההתפתחותי לאורך שנות הלימוד.

השירות הפסיכולוגי-חינוכי פועל בפריסה ארצית בכל הרשויות ובקהילות השונות. השירות פועל מתוך השתייכות ארצית לארגון מקצועי הפועל על פי נהלים, הנחיות, נורמות מקצועיות וקוד אתי. ככזה, הוא משמש בית מקצועי הנמצא בתהליך מתמיד של למידה, פיתוח וצמיחה. בד בבד, מיצובם הייחודי של השפ"ח ושל הפסיכולוג, מאפשרים השפעה על מקבלי החלטות ואוטונומיה מקצועית.

יישום:

מטה אגף פסיכולוגיה מוביל את התוכנית כתוכנית אסטרטגית ארגונית המתייחסת לכל זירות ההשפעה: משרד החינוך, בין-משרדי, שפ"י, אגף פסיכולוגיה, מחוזות, רשויות מקומיות, שפ"חים ומסגרות חינוכיות (גן ובית ספר).

ברמת השפ"ח, המנהל הוא הגורם המרכזי לקידום פסיכולוגיה חינוכית משפיעה כלפי צוות השפ"ח וכלפי מקבלי השירות. מימוש התוכנית מצריך חקר אקטיבי של מישורי ההשפעה המערכתית בהתאם לעקרונות שלעיל. מתוך תהליך זה תיגזר תכנית העבודה של השפ"ח ושל הפסיכולוגים.

בכנס המנהלים תתקיים חשיפה למודלים שונים של השפעה מערכתית בעבודת השפ"ח, ויערכו דיונים בקבוצות על מהלכי יישום נוספים.

נספח: חוזר מנכ"ל: מתווה השירות הפסיכולוגי-חינוכי תשע"ו 8 (א) 2010

2.3 השירות הפסיכולוגי-חינוכי פועל על בסיס עקרונות היסוד האלו:

א. תפיסה הוליסטית

ההתייחסות היא לכלל תחומי ההתפתחות: הקוגניטיבי, הרגשי, ההתנהגותי והחברתי, מתוך ראיית המאפיינים האישיים והייחודיים של הילד והדינמיות המתרחשת בתהליך התפתחותו.

ב. תפיסה אקולוגית

יש לראות את סביבות החיים השונות של הילד - המשפחה, מסגרת החינוך והקהילות השונות בחייו (סביבת המגורים, חברת השווים, קהילות השתייכות שונות) כבעלות השפעה על ההתפתחות האישית. חשיבות מרכזית ניתנת להעצמתן של דמויות משמעותיות להתפתחות: הורים, בני משפחה ומחנכים.

ג. איתור מוקדם

איתור מוקדם של קשיים בהתפתחות מגביר באופן משמעותי את הסיכוי להשפעה מיטיבה של תהליכי ההתערבות.

ד. ליווי ההתפתחות

השירות הפסיכולוגי עומד לרשות המשפחה ומסגרות החינוך על בסיס רציף. יש ביכולתו לשמש גורם מלווה בתהליכי הגדילה, בהתאם לצרכים המשתנים במהלך ההתפתחות.

ה. פיתוח חוסן ועמידות

המענה הניתן על ידי השירות הפסיכולוגי-חינוכי לפרט ולמערכת החינוך נועד להגביר משאבי חוסן ועמידות שמיוחסת להם חשיבות רבה בהתמודדות הן בשגרה והן במצבי לחץ וחירום. במערכת החינוך תרומתם להפחתה של נשירה ולקידום תלמידים עם קשיים בלמידה ועם התנהגויות סיכון.